

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Za konkurenčnejši in učinkovitejši obrambni in varnostni sektor

(COM(2013) 542 final)

(2014/C 67/25)

Poročevalec: **Joost VAN IERSEL**

Soporočevalka: **Monika HRUŠECKÁ**

Evropska komisija je 3. julija 2013 sklenila, da v skladu s členom 304 Pogodbe o delovanju Evropske Unije (PDEU) Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednjem dokumentu:

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Za konkurenčnejši in učinkovitejši obrambni in varnostni sektor

COM(2013) 542 final.

Posvetovalna komisija za spremembe v industriji, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 26. septembra 2013.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 493. plenarnem zasedanju 16. in 17. oktobra 2013 (seja z dne 17. oktobra) s 172 glasovi za, 23 glasovi proti in 24 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO toplo pozdravlja prihodnje zasedanje Evropskega sveta na temo obrambne politike decembra 2013, ki bo temeljilo na sporočilu Evropske komisije ⁽¹⁾ in poročilu visoke predstavnice/vodje Evropske obrambne agencije ⁽²⁾. Takšne pobude so prepotrebne in pravočasen odziv na notranje in zunanje izzive z namenom spodbujati dolgoročno predvidljivost in verodostojnost evropske obrambe.

1.2 Sporočilo Komisije in (začasno) stališče visoke predstavnice presegata tradicionalne tabuje ter sedanje razmere in ukrepe, ki jih je treba sprejeti, postavljata v pravo perspektivo.

1.3 Zlasti poročilo visoke predstavnice prepričljivo navaja, da je za izpolnitev evropskih obrambnih in varnostnih zahtev nujno potrebna celostna strategija na področju skupne varnostne in obrambne politike (SVOP). EESO se strinja, da bo SVOP zagotovila najprimernejši okvir za učinkovito sodelovanje na področju vojaških zmogljivosti, vendar hkrati poudarja, da bo sodelovanje tudi pogoj za zagotovitev verodostojne SVOP.

1.4 Za uspeh te pobude je treba vzpostaviti ugodne politične pogoje. Glede na to, da nas do bistvenih prilagoditev evropskih

(industrijskih) obrambnih struktur čaka še dolga in težavna pot, ki bo vključevala med seboj povezane politike, EESO meni, da je najpomembnejši pogoj za doseg nujno potrebnega preboja trajna zavezanost voditeljev vlad držav članic EU.

1.5 EESO poziva Svet, naj pripravi konkretne ukrepe in dejavnosti za okrepitev konkurenčnosti in sodelovanja na področju evropske obrambe, s čimer bo dal jasen signal za prihodnost.

1.6 EESO podpira cilj vzdrževanja neodvisne evropske obrambe, ki je sorazmerna gospodarski teži Evrope in njenim drugim interesom v svetu. Dolgoročni cilj bi moral biti neodvisna zaščita evropskih državljanov, pri čemer je treba zagotoviti, da je vojski stalno na voljo sodobna oprema in da se ohranjajo evropske vrednote (človekove pravice, demokracija) ⁽³⁾.

1.7 Nova faza tranzicije vpliva tudi na obrambo in varnost v Evropi. V obdobju hude stagnacije gospodarstva in vztrajne brezposelnosti v večjem delu Evrope prihaja do geopolitičnih premikov. Vzporedno s tem se na svetovnem prizorišču pojavljajo novi akterji. Globalni razvoj prehiteva razvoj v Evropi in razkorak postaja vse večji. Evropa se mora prilagoditi hitreje, če želi dohajati druge države.

⁽¹⁾ Za konkurenčnejši in učinkovitejši obrambni in varnostni sektor, COM(2013) 542 final.

⁽²⁾ Ta dokument še ni objavljen. Na voljo je začasno stališče visoke predstavnice.

⁽³⁾ UL C 299, 4.10.2012, str. 17.

1.8 Poleg tega je za zagotavljanje konkurenčnosti industrije in zaradi krčenja finančnih sredstev potrebna stroškovna učinkovitost. Kontraproduktivna prekrivanja, neusklajene politike in vrzeli je treba nadomestiti z evropskimi ukrepi, ki prinašajo čim večje koristi za čim manj denarja, tako da se zmanjša zapravljanje sredstev in zagotovi večja produktivnost v korist davkoplačevalcev.

1.9 EESO je zadovoljen z ostro in pronicljivo analizo relativnega položaja Evrope, ki jo je v sporočilu podala Komisija. Na podlagi podobne analize je lani EESO pozval h koreniti spremembi evropskega mišljenja o vprašanih skupne obrambe ⁽⁴⁾.

1.10 EESO se zlasti strinja s poglavjem 9 sporočila Komisije o bistvenih vprašanjih na dnevnem redu Sveta, ki vključujejo evropski strateški pristop, skupno varnostno in obrambno politiko ⁽⁵⁾ ter industrijsko strategijo evropske obrambe.

1.11 Evropa nujno potrebuje skupni jezik na področju obrambe. Za to je dejansko potreben prehod od razmišljanja v nacionalnih okvirih k skupnemu evropskemu razmišljanju o strateških potrebah, ki bi spodbujalo prepričanje, da se nacionalni interesi zadovoljujejo tudi prek uresničevanja skupnih strateških ciljev EU.

1.12 Potrebna je tudi politična in državljanska angažiranost, da bi zagotovili ustrezno seznanjenost javnosti s pomenom strateških interesov Evrope v svetu in njenih interesov na področju industrije ter s tem spodbujali dejavno podporo državljanov in davkoplačevalcev. EESO se strinja s Komisijo, da bo uspešna obrambna industrija s sedežem v Evropi bistveno prispevala tudi k evropskemu proizvodnemu sektorju na splošno ⁽⁶⁾.

1.13 Prizadevanjem za doseg tega daljnosežnega cilja se mora pridružiti čim več držav članic. Če vse države članice ne bodo želele sodelovati, bi bilo treba ta proces začeti le z državami, ki bodo to želele.

1.14 EESO poudarja vlogo Komisije in Evropske obrambne agencije, ki morata pri izvajanju sporočila tesno sodelovati. Odbor na splošno podpira ukrepe, ki jih je predvidela Komisija. V poglavju 6 tega mnenja so glede predlogov Komisije podane dodatne ugotovitve in priporočila.

1.15 V sporočilu Komisije ni obravnavana proaktivna industrijska politika. Vendar pa EESO opozarja na izjemen položaj, ki ga zaseda obrambni sektor na povsem institucionalnih trgih po vsem svetu. Proaktivna industrijska politika, ki jo na izbranih področjih izvajajo države članice in/ali Komisija, je nujna za zagotovitev sodobne proizvodnje in stroškovne učinkovitosti.

⁽⁴⁾ UL C 299, 4.10.2012, str. 17.

⁽⁵⁾ Glej člen 42 PEU.

⁽⁶⁾ S tem povezan zelo nazoren primer v civilni industriji je uspešen in dinamičen razvoj družbe Airbus.

Skupne pristojnosti EU in držav članic kot tudi učinkovita interakcija in sinergije med civilnimi in vojaškimi projekti in tehnologijami se bodo izkazale za zelo koristne in stroškovno učinkovite.

1.16 Nove projekte, ki se bodo izvajali v večstranskem evropskem okviru, je treba opredeliti že v razvojni fazi, pri čemer je treba izkoristiti Evropsko obrambno agencijo (EDA). Traja lahko tudi več desetletij, preden začnejo takšni projekti v celoti delovati. Čim prej se torej začnejo, tem bolje.

1.17 Osrednjega pomena so javne in zasebne raziskave in razvoj (R&R). Na tem področju so naložbe v zvezi z obrambo najnižje od leta 2006 ⁽⁷⁾. V okviru splošne strategije bi bilo treba predvideti načine za izboljšanje pogojev za naložbe in uporabo teh sredstev v konkretnih projektih.

1.18 Največjo odgovornost nosijo glavne države proizvajalke, ki so gonilna sila tega procesa. Zagotoviti je treba složnost med temi državami in drugimi državami članicami. Mala in srednje velika podjetja (MSP) ter raziskovalne zmogljivosti v vseh državah je treba med seboj dobro povezati, da bi k sodelovanju pri evropski strategiji pritegnili čim več držav članic.

1.19 Glede na nemir med zaposlenimi v tem sektorju, ki je posledica nestrukturiranih reorganizacij, so predvidljive politike še toliko nujnejše. Potrebno je tudi usklajevanje pri predvidevanju sprememb, da se zagotovijo dostojne pogodbe o delu in zaposlitvene možnosti. Vzpostavljen mora biti socialni dialog.

1.20 V tem mnenju se Odbor osredotoča predvsem na politična načela in poziva k nujnemu preboju na strateškem področju, s katerim ni mogoče več odlašati. Prvi koraki, storjeni v decembru, bi morali utreti pot uspešnim nadaljnjim ukrepom. Evropski svet, nacionalne vlade, Komisija, EDA, parlamenti in industrija (vključno s predstavniki delojemalcev) bi morali vsi sodelovati pri oblikovanju strateških smernic in konkretnih projektov.

2. Evropa pred izzivi

2.1 Komisija upravičeno opozarja, da se s "pojavo novih težišč (...) spreminja svetovno razmerje moči, ZDA pa svojo strateško osredotočenost preusmerjajo proti Aziji." Države BRIC povečujejo svoje izdatke za obrambo. Zlasti Kitajska in Rusija občutno zvišujeta svoja proračuna za obrambo do leta 2015.

2.2 Amerika vse bolj pritiska na Evropo, naj v celoti prevzame svoj delež v skupnih vojaških izdatkih zahodnega sveta. Zaradi proračunskih omejitev ZDA racionalizirajo svojo obrambo, kar vpliva tudi na sporazume z Evropo.

⁽⁷⁾ Glej podatke na spletni strani EDA: Defence Data 2011.

2.3 Razkorak med ZDA in Evropo je zelo velik. Leta 2010 je skupen evropski proračun za obrambo (z izjemo Danske) znašal 196 milijard EUR, ameriški pa 520 milijard EUR⁽⁸⁾. Še pomembneje pa je, da skupni evropski proračun za R&R znaša le sedmino ameriškega, kar vpliva na opremo in napotitev vojakov.

2.4 Obenem pa pretijo različne grožnje. Politične in vojaške napetosti ne pojenjajo, pojavljajo se nove napetosti – nekatere prav na pragu Evrope. Da bi bili enakovredni tradicionalnim silam, želijo novi ambiciozni akterji na svetovnem prizorišču zagotoviti, da njihova nacionalna obramba odraža njihove gospodarske in druge interese.

3. Evropski ukrepi

A. Politični ukrepi

3.1 Evropejci se soočajo z dvema med seboj povezanimi vrstama problemov:

- znatno krčenje proračunskih sredstev za obrambo, ki ustvarja vrzeli in povzroča škodo nacionalnim obrambnim zmogljivostim in učinkovitosti, predvsem zaradi stalnega zmanjševanja izdatkov za R&R;
- geopolitične spremembe, ki bi morale spodbuditi veliko tesnejše evropsko sodelovanje ter večjo neodvisnost na področju obrambe in varnosti.

Vendar so evropske razprave o teh dveh medsebojno odvisnih področjih še vedno v povojih.

3.2 Vsi vladni dokumenti⁽⁹⁾ kažejo na znatno zmanjšanje izdatkov za obrambo⁽¹⁰⁾. Vlade se večinoma osredotočajo na prilagoditve v nacionalnem okviru: kako čim bolj povečati stroškovno učinkovitost, pri tem pa ohraniti zadostno učinkovitost zmogljivosti. Države članice so še zelo daleč od miselnosti, ki nacionalne obrambne zmogljivosti samoumevno umešča v evropsko perspektivo.

3.3 EESO je lani opozoril: "Obrambno politiko oblikujejo strateški interesi držav (...), ki se v Evropi v glavnem določajo na nacionalni ravni. Zastareli pristopi očitno vodijo v večjo razdrobljenost, vrzeli, čezmerne zmogljivosti in pomanjkanje interoperabilnosti v evropskih obrambnih zmogljivostih." ⁽¹¹⁾

3.4 Šestdesetletno evropsko povezovanje in enotni trg sta privedla do odpornih gospodarskih in podjetniških struktur, ki

ustvarjajo močno domačo bazo gospodarskih dejavnosti. Glede razmišljanja o vojaških in obrambnih zadevah, kaj šele glede organizacije na teh dveh področjih, pa je Evropa še vedno na začetku.

3.5 Obramba kot dejavnik zunanje politike, ki je še vedno najpomembnejši odraz nacionalne suverenosti, se načrtuje, razvija in izvaja na nacionalni ravni. S tega vidika se obravnava vsaka oblika večnacionalnega sodelovanja, bodisi z evropskimi bodisi z drugimi partnerji.

3.6 Pobude za odpravo s tem povezanih ovir so bile do sedaj večinoma neuspešne. Britansko-francoski vojaški pakt oz. sporazum o vojaškem sodelovanju, ki je bil sklenjen leta 1998 v St. Maloju, naj bi po pričakovanjih privedel do pomembnega napredka na področju vojaškega sodelovanja. Po petnajstih letih pa so kljub nadaljnjim pogajanjem rezultati še vedno zelo skromni.

3.7 Pobuda šestih držav iz leta 1998 je leta 2000 privedla do pisma o nameri med šestimi najpomembnejšimi državami proizvajalkami – Francijo, Nemčijo, Združenim kraljestvom, Italijo, Španijo in Švedsko, t. i. državami podpisnicami pisma o nameri, ki so nato sklenile pogodbo o prestrukturiranju in delovanju obrambne industrije. Ta pogodba, ki ureja načrtovanje in sodelovanje z industrijo pa tudi zmogljivosti in raziskave, dolgo ni obrodila nobenih oprijemljivih rezultatov.

3.8 Obstajajo tudi druge oblike sodelovanja med državami članicami, kot npr. sodelovanje med nizozemsko in belgijsko mornarico, nordijsko obrambno sodelovanje (med Dansko, Finsko, Islandijo, Norveško in Švedsko) ter sodelovanje med nemškimi in nizozemskimi kopenskimi silami. Vendar teh oblik sodelovanja ne gre zamenjati z industrijskim sodelovanjem, ki je še vedno zelo omejeno.

3.9 Leta 2004 je bila ustanovljena Evropska obrambna agencija, ki naj bi zagotovila strukturno obrambno sodelovanje, tudi s podporo pobud Komisije. Kljub določenemu napredku strukturno sodelovanje doslej še ni zaživelo. Razlog za to je pomanjkanje zavezanosti držav članic.

3.10 EESO skratka ugotavlja, da kljub vse večji ozaveščenosti o potrebi po tesnejšem sodelovanju in evropski viziji obrambe bistvenega napredka na tem področju še ni bilo zaradi pomanjkanja politične volje, tradicionalnih stališč in posamičnih interesov.

B. Industrija

3.11 Odziv evropske obrambne industrije na mednarodna dogajanja je bil precej drugačen.

— Ta industrija deluje v svetovnem okviru. Neizogibno je povezana z nacionalnimi vlada, vendar je hkrati tudi zelo dejavna na mednarodnih trgih, kar je vse pomembnejše izhodišče za doseganje pozitivnih rezultatov.

— Poleg tega so največja podjetja dejavna tako v vojaškem kot tudi civilnem sektorju. Dejavnosti civilni del se povečuje zaradi zmanjševanja vojaške prodaje in dobička, zlasti v Evropi.

⁽⁸⁾ Vir: EDA, januar 2012.

⁽⁹⁾ **Strategic Defence and Security Review** (Strateški pregled obrambe in varnosti), Združeno kraljestvo, oktober 2010. Livre Blanc sur la Défense et la sécurité nationale (Bela knjiga o obrambi in nacionalni varnosti), Francija, maj 2013.

⁽¹⁰⁾ Francoski obrambni minister Jean-Yves Le Drian je bil v svojem odločnem govoru za Ecole militaire 29. aprila letos v Parizu zelo odkrit glede posledic takšnega zmanjševanja sredstev.

⁽¹¹⁾ Mnenje CCM/100 Obrambna industrija: industrijski, inovacijski in socialni vidiki, točka 1.2.

3.12 Industrija je že dolgo zaskrbljena zaradi svojega konkurenčnega položaja. Institucionalni položaj industrije se močno razlikuje od države do države: nekatera podjetja so v celoti v državni lasti, druga so v zasebnih rokah, obstajajo pa tudi vse možne vmesne kombinacije. Skupni imenovalec je ta, da imajo vlade povsod prevladujočo vlogo. Kljub (delni) privatizaciji je povezava med industrijo in vladami še vedno zelo močna, saj so podjetja odvisna od (monopolnih) državnih zahtev in predpisov ter od izvoznih dovoljenj.

3.13 Za industrijo bi bila boljša rešitev konsolidacija na evropski ravni, vendar je trg preveč omejen. Družbe BAE-Systems, Finmeccanica ter v manjši meri Thales in EADS so zelo aktivne v ZDA. Njihovo delovanje v Evropi pa je omejeno, saj so zaradi posebnih odnosov med državo in industrijo nacionalne vlade še vedno na čelu vseh strateških odločitev v obrambni industriji.

3.14 Dinamika trga povečuje svetovno konkurenco. Ameriška industrija stopnjuje svoja izvozna prizadevanja, da bi nadomestila izpad dohodkov zaradi krčenja nekaterih domačih trgov. Novi svetovni akterji bodo v vse večji meri izpolnjevali lastne potrebe. Usmerili se bodo tudi k izvozu in tekmovali z evropsko industrijo na trgih tretjih držav.

3.15 Industrija se strinja s stališčem, ki ga je lani močno poudaril tudi EESO, in sicer, da dobro razvita obrambna industrija nikakor ne more imeti verodostojnega mednarodnega položaja brez trdne domače osnove. Glede na visoko tehnološko komponento vojaške opreme niti en sam nacionalni trg niti nacionalni proračun za obrambo nista več zadostnega obsega. To velja že 20 let, posledice pa postajajo vse hujše.

3.16 EESO poudarja, da so na poti do neodvisne evropske obrambe zelo pomembne suverene zmogljivosti in naložbe z visoko dodano vrednostjo, ki so ključnega pomena, če želi imeti Evropa v svetu odločilno vlogo, in bodo prispevale tudi k novemu načinu razmišljanja med Evropejci.

3.17 Industrija je nedavno znova opozorila na znane argumente v prid stabilni in predvidljivi dolgoročni evropski tehnologiji in proizvodnim sistemom na vseh pomembnih področjih.

3.18 Industrija je sprožila alarmni zvonec. Za preživetje ter ohranitev donosnosti in zaposlenosti je alternativna rešitev povečanje civilne proizvodnje. Vendar bi v tem primeru Evropi še bolj manjkala domača obrambna industrija, kar bi vplivalo tudi na njeno zunanjo politiko.

3.19 Sindikati, ki jih predstavlja IndustriAll, izražajo podobne velike bojazni. Leta 2011 je vesoljski in obrambni

sektor neposredno zaposloval 7330 00 usposobljenih ljudi v Evropi ⁽¹²⁾, od njega pa sta bila odvisna še dodatna dva milijona delovnih mest. V zadnjem desetletju se je število delovne sile bistveno zmanjšalo, poleg tega pa delovnim mestom grozijo še proračunski rezi. Zaradi negotove prihodnosti obrambnega sektorja se mladi zanj ne zanimajo dovolj.

3.20 EESO opozarja, da so večinoma delojemalci tisti, ki plačujejo za neuspeh vlad pri prestrukturiranju svojih obrambnih struktur. S tem, ko vlade odlašajo z racionalizacijo vojaške baze, zamujajo priložnost za vlaganje v učinkovito obnovo zmogljivosti, kar negativno vpliva na delovno silo.

3.21 Sedanje stanje bo vzbujalo vedno večji odpor, vse dokler se bodo nadaljevale nenačrtovane in nestrukturirane reorganizacije. Da bi preprečili nenadne prilagoditve, bo pri uvajanju proaktivnih političnih sprememb nujno tudi sodelovanje predstavnikov delavcev na ravni podjetij in regij.

3.22 Pri zaposlovanju, morda v manjšem obsegu, bo potrebno veliko intenzivnejše evropsko sodelovanje na področju tehnologije in proizvodnje. V tem procesu je treba negotove zaposlitve preprečevati z novimi znanji in spretnostmi, da bi v čim večji možni meri zagotovili dostojne delovne pogodbe in zaposlitvene možnosti. Na različnih ravneh je treba vzpostaviti učinkovit socialni dialog.

3.23 Zmanjševanje evropske proizvodnje zaradi proračunskih rezov je treba upravljati na strukturiran način z uporabo ustreznega socialnega dialoga, da se ohranijo delovna mesta in prerazporedijo presežni delavci. Tako za industrijo kot tudi zaposlene je ugodnejši predvidljiv tržno usmerjen evropski okvir kot pa kratkoročna in slabo načrtovana reorganizacija, ki temelji izključno na nacionalni osnovi in nima začrtanih jasnih ciljev ⁽¹³⁾.

4. Politične razmere in možni obeti

4.1 Obeti za evropsko obrambno industrijo bodo sčasoma postali tako negotovi, da je o njeni prihodnosti nujno potrebna temeljita razprava, če ne med vsemi Evropejci, pa vsaj med tistimi, ki so za to pripravljeni.

4.2 Potrebna je nova miselnost, poleg tega pa morajo države članice in EU razviti "skupni jezik" na osnovi treh temeljnih predpostavk:

— za integrirano gospodarstvo potrebuje Evropa skupni pristop k obrambi in varnosti, da bi lahko zaščitila in zagovarjala svoje interese, državljane in stališča v svetu;

⁽¹²⁾ Letno poročilo Evropskega združenja letalsko-vesoljske in obrambne industrije (ASD) za leto 2012.

⁽¹³⁾ Glej tudi *Twelve demands for a sustainable industrial policy* (Dvanajst zahtev za trajnostno industrijsko politiko), Izvršni odbor IndustriAll Europe, 12. in 13. junij 2013.

- potrebna je skupna analiza sedanjih in pričakovanih (dolgoročnih) svetovnih dogajanj, ki mora biti izhodišče za oblikovanje zamisli in konkretnih pristopov za ohranitev splošnega položaja Evrope v svetu;
- vzpostaviti je treba povezavo med zunanjo politiko, grožnjami, obrambo in varnostjo, dolgoročnimi obeti in trajnostno obrambno industrijo, vključno z zaposlovanjem.

4.3 EESO se popolnoma zaveda, kako velik vpliv imajo te medsebojno povezane predpostavke, o katerih se nikdar ne razpravlja dovolj. Številne pobude, ki so bile sprožene v dobri veri v zadnjih petnajstih letih, niso uspele, ker se nacionalne suverenosti, t.j. nacionalnega dojemanja groženj in stališč, ki se izražajo v okviru nacionalne zunanje politike, nikoli ne postavlja pod vprašaj. Zato trenutno v Evropi obstaja množica različnih stališč, ki so do določene mere nezdružljiva. EESO meni, da je iluzorno pričakovati resen preboj, če ne bo sprejeto stališče, da potrebujemo deljeno suverenost v okviru EU.

Razpravo je treba začeti na novi podlagi, ki bo omogočila nove, obetavnejše procese.

4.4 Glede na širok spekter s tem povezanih političnih področij EESO toplo pozdravlja zasedanje Evropskega sveta na temo obrambe, ki bo decembra letos. Doslej je bila odgovornost za obrambo in varnost večinoma v rokah ministrov za obrambo, na splošno v skladu s splošnimi smernicami ministrov za zunanje zadeve in pod strogim nadzorom ministrov za finance.

4.5 Položaj pa se zdaj popolnoma spreminja zaradi izrazitih proračunskih omejitev in potrebe po racionalizaciji, pa tudi novih paradig in posledično novih groženj. Deloma tudi kot posledica medsebojne povezave med civilno in vojaško tehnologijo in inovacijami ter povezave med obrambo in javno varnostjo so sedaj enakovredno vključene tudi druge vladne politike. Vsi ti dejavniki zahtevajo celosten in globalen pristop.

4.6 Mnogi, predvsem gospodarstveniki in delojemalci, se zanašajo na to, da bo od decembra dalje prevladalo strukturno razmišljanje in ukrepanje. Če bo EU zamudila to priložnost, bo morda preteklo tudi več let, preden se bo lahko začel nov pozitiven proces.

4.7 Decembrsko zasedanje Evropskega sveta bo prvo tovrstno zasedanje, na katerem bo vprašanje obrambe obravnavano v splošnem smislu. Glede na velike zaplete, povezane z določanjem novih smeri, EESO meni, da bo treba nujno organizirati nadaljnja zasedanja Evropskega sveta na temo obrambe,

da bi tako zagotovili jasne usmeritve, verodostojnost in predvidljivost.

5. Industrijska politika

5.1 EESO toplo pozdravlja sporočilo Evropske komisije o industrijski politiki⁽¹⁴⁾, ki je namenjeno spodbujanju ugodnih pogojev, politik in programov za zagon, nadgradnjo in krepitev industrijskih dejavnosti v Evropi. Evropa mora zagotoviti svojo industrijsko prihodnost v odprtem okolju.

5.2 Obramba je nadvse pomemben in edinstven sektor. Že po svoji naravi deluje na povsem institucionalnih trgih po vsem svetu. Sam sektor kot tudi njegove raziskovalne zmogljivosti se vzpostavljajo in organizirajo večinoma na nacionalni ravni. Manjše države, ki nimajo lastne industrijske proizvodnje, kupujejo proizvode v redni prodaji, kar pravzaprav pomeni, da kupujejo od ZDA.

5.3 Večja podjetja ter mala in srednje velika podjetja (MSP) po vsej celini so med seboj povezana, bodisi prek konsolidacije v industriji, tj. prek čezmejnih združitvev in prevzemov, bodisi prek internacionalizacije, zlasti z industrijskim ustrojem ZDA. Izvoz je še vedno dobičkonosen. Največja ovira je težaven odnos z evropskimi vladami zaradi pomanjkanja skupne vizije.

5.4 Poleg dejavnosti Evropske obrambne agencije je EU sprejela dve direktivi, namenjeni odpiranju trgov znotraj Evrope⁽¹⁵⁾. Rok za prenos je bil poleti leta 2011⁽¹⁶⁾, vendar je dejansko izvajanje počasno.

5.5 EESO z navdušenjem pozdravlja sporočilo Evropske komisije⁽¹⁷⁾, ki odraža pomemben napredek pri analizah in predlogih. V okviru industrijske politike za obrambni sektor Komisija upravičeno poudarja pomen notranjega trga obrambnih proizvodov, R&R, vloge MSP, možnega prispevka regionalne politike ter razvoja ustreznih znanj in spretnosti.

5.6 Vendar pa EESO kot pomanjkljivost izpostavlja dejstvo, da Komisija ne poudarja dovolj izjemnega položaja obrambnega sektorja ali potrebe po proaktivni industrijski politiki. Ne gre le za odpiranje trgov, ki mora biti zaradi posebnosti obrambnega sektorja, zlasti ob upoštevanju člena 346 PDEU, natančno opredeljeno.

5.7 Ustvariti je treba tudi politično podlago v Evropi, na kateri bodo lahko vlade dolgoročno sodelovale pri krojenju svoje skupne usode. Šele tedaj bodo izpolnjeni pogoji, da se bodo lahko na domačem evropskem trgu v dolgoročnem obdobju začeli resni skupni programi vse od faze zasnove do usmerjenih raziskav, inovacij in proizvodnje.

⁽¹⁴⁾ Sporočilo Komisije o industrijski politiki (COM(2012) 582 final) in mnenje EESO o tem sporočilu.

⁽¹⁵⁾ Obrambni sveženj 2007.

⁽¹⁶⁾ Direktivi 2009/43/ES (UL L 146, 10.6.2009) o prenosu obrambnih proizvodov znotraj Skupnosti in 2009/81/EC (UL L 216, 20.8.2009) o javnem naročanju na področju obrambe in varnosti. Obrambni sveženj je vseboval tudi sporočilo z naslovom Strategija za močnejšo in konkurenčnejšo evropsko obrambno industrijo, COM(2007) 764, 5.12.2007.

⁽¹⁷⁾ Glej opombo 1.

5.8 R&R so ključnega pomena na začetku vrednostne verige, ki bi jo bilo treba evropeizirati⁽¹⁸⁾. To je bil razlog, zakaj je bil pri ustanovitvi EDA, njenih predhodnic (WEAG in IEPG) ter NATO poudarjen pomen sodelovanja na področju raziskav in tehnologije (R&T) ter raziskav in razvoja (R&R). Vendar tudi v tem primeru izvajanja ni.

5.9 V zadnjih 30 letih je bilo neuspešno sodelovanje prej pravilo kot izjema. Nekateri projekti, kot sta NH-90 in A400M, so se sicer začeli, vendar praksa kaže, da so sistemske zahteve prepogosto zgolj seštevek nacionalnih zahtev, da so faze razvoja veliko predolge in da so končni proizvodi predragi.

5.10 Razen nekaterih razmeroma uspešnih primerov so bile druge pobude za sodelovanje, kot je NF-90, neuspešne in vzporedno je bila izvedena cela vrsta konkurenčnih programov o lovskih letalih (Typhoon, Rafale, Gripen), medtem ko so se številne države pridružile programu ZDA F-35 in različnim drugim raketnim programom.

5.11 Trenutno se ne izvaja noben pomemben obsežen program, obstoječi sistemi pa postajajo zastareli in neuporabni. EESO v zvezi s tem opozarja na primer oklepnih vozil, podmornic, transportnih helikopterjev in prenosljivih protiletalskih obrambnih sistemov. Zdi se, da bi novi sistemi brez posadke tukaj ponudili idealno priložnost za razvoj skupnih pobud, vendar v praksi še niso bili zastavljeni nobeni cilji v tej smeri. Druga možnost bi bila nekoliko manj ambiciozno sodelovanje, kot je npr. standardizacija zmožljivosti za dolivanje goriva v zraku.

5.12 EESO poziva k uvedbi evropskih programov, zlasti naslednje generacije letalskih sistemov z daljinskim vodenjem (RPAS), pri čemer bi se bilo treba opreti na sinergije s Komisijo in na varne satelitske komunikacije. Razmislili bi lahko tudi o možnih področjih sodelovanja (z Američani), kot so zmožljivosti za dolivanje goriva v zraku, ki je področje z veliko pomanjkljivostmi in kjer EDA preučuje evropske rešitve.

5.13 V sporočilu Komisije so omenjene možnosti, ki zahtevajo polno politično podporo. Zdi se, da bi bila ključna pobuda na tem področju vzpostavitev evropske vesoljske nadzorne zmožljivosti z visoko ločljivostjo, ki bi nasledila sisteme, kot sta Helios in RadarSat. Pri tem je ključnega pomena združevanje vsega obstoječega strokovnega znanja in finančnih virov držav članic, Evropske vesoljske agencije (ESA) in skupnih raziskovalnih središč. Nobena evropska država ni zmožna takšnega projekta izvesti sama.

5.14 Obrambni projekti morajo biti povezani s programi EU za R&R, kjer je to ustrezno. V sedmi okvirni program so že vključeni projekti z dvojno rabo. Dodana vrednost je, da se spodbujajo čezmejni projekti. EESO poziva k bolj sistematični obravnavi tehnologij z dvojno rabo v programu Obzorje 2020.

5.15 Ključnega pomena je, da industrijska politika na področju obrambe obravnava tudi razkorak med glavnimi državami proizvajalkami in drugimi državami. Dejavno si je treba prizadevati za udeležbo podjetij iz vseh držav, da bi k politični podpori in gospodarskemu sodelovanju spodbudili čim več držav. Na ta način bi lahko vprašanje nadomestil, ki običajno izzove obsežne razprave in številne kritike, postopoma izginilo z dnevnega reda. Ti elementi bi morali postati sestavni del skupne evropske obrambne strategije.

5.16 EESO opozarja na sporno vprašanje kupovanja proizvodov v redni prodaji zunaj EU. Takšne politike je treba ponovno preučiti v okviru evropske obrambne strategije. To pomembno in zelo zapleteno vprašanje je treba obravnavati na najvišji ravni.

5.17 Dobro voden evropski obrambni sektor nudi veliko boljše možnosti za uravnoteženo mednarodno sodelovanje, zlasti z ZDA. Glede na ameriško zaščito lastnih strateških interesov EESO poziva, naj se med pogajanja o prihodnjem sporazumu o prosti trgovini skrbno upošteva, da je obramba na obeh straneh Atlantika področje posebnega pomena.

5.18 V tem okviru je treba poskrbeti tudi za zagotovitev neprekinjene dobave ključnih in občutljivih izdelkov ameriškega porekla v evropsko vrednostno verigo. Skupno evropsko stališče bo olajšalo tudi pogajanja s tretjimi državami o dobavi ključnih surovin.

5.19 Poleg tega je treba pri izvozu v tretje države zagotoviti varstvo evropskih pravic intelektualne lastnine.

5.20 Uspešnega sodelovanja med podjetji iz različnih držav ne bi smele ogroziti enostranske odločitve držav članic glede nadzora izvoza, ki bi privedle do različne uporabe meril za nadzor izvoza v primerjavi s skupnim stališčem⁽¹⁹⁾ ali v primerjavi z nacionalnimi merili drugih držav članic.

6. Ukrepi Komisije

6.1 EESO se v glavnem strinja z ukrepi, ki jih predlaga Komisija. Meni, da so pomemben korak naprej. Glede nekaterih vprašanj želi podati naslednje pripombe.

6.2 Sodelovanje z EDA je ključnega pomena. EESO meni, da sta usklajevanje in dopolnjevanje med Komisijo in EDA, kot je predlagano v različnih ukrepih, predvidenih v sporočilu, nujen pogoj za doseg napredka in zagotovitev uspeha. Odbor opozarja tudi na spodbujanje zmožljivosti z dvojno rabo, kot so zračni mostovi.

⁽¹⁸⁾ V skladu s številnimi dokumenti. Glej tudi UL C 299, 4.10.2012, str. 17.

⁽¹⁹⁾ 2008/944/CFSP.

6.3 EESO poudarja, da EDA za uresničitev svojega polnega potenciala potrebuje trdnejšo finančno osnovo in brezpogojno zavezanost držav članic. Imeti bi morala vidnejšo vlogo pri obrambnem načrtovanju v podporo držav članic.

6.4 EESO odločno podpira predloge Komisije o standardih in certificiranju, ki bodo prispevali k čezmejnemu sodelovanju na področju industrije kot tudi regionalni specializaciji in mrežam odličnosti. Odbor spodbuja sinergije med EDA in Evropsko agencijo za varnost v letalstvu (EASA), zlasti glede certificiranja.

6.5 MSP, ki so povezana tudi z večjimi podjetji, so zelo pomembna za inovacije in proizvodnjo na področju evropske obrambe. V podporo predlaganih ukrepov EESO poudarja potrebo po odprtih omrežjih. Z manj, vendar bolj usmerjenimi (evropskimi) projekti se lahko odprejo nove priložnosti.

6.6 Udeležba široke palete MSP iz vse Evrope bo prav tako pomagala pritegniti čim več držav k sodelovanju. Njihova udeležba je lahko tudi priložnost za nadomestilo državam, ki preidejo s kupovanja izdelkov v redni prodaji na evropsko usmeritev.

6.7 EESO odločno podpira predvidene ukrepe Komisije o znanjih in spretnostih, ki so ključnega pomena. Toplo

pozdravlja pozitiven prispevek Evropskega socialnega sklada in strukturnih skladov ter ceni prizadevanja Evropske obrambne agencije pri ozaveščanju držav članic o potrebi po razvoju konkretnih projektov na teh področjih.

6.8 EESO ponovno izraža odločno podporo ukrepom Komisije za dejavno izkoriščanje tehnologij z dvojno rabo.

6.9 Odbor opozarja na možno pozitivno povezavo med vesoljskimi politikami in obrambo pri obstoječih kot tudi novih projektih ⁽²⁰⁾.

6.10 EESO podpira predlagane ukrepe na področju energije, ki bodo vključevali tudi vse več MSP.

6.11 Mednarodna razsežnost je izjemnega pomena. V zvezi s tem namerava Komisija predložiti sporočilo o dolgoročni viziji strateškega nadzora izvoza EU. EESO opozarja, da so lahko zunanji industrijski odnosi uspešni le, če je vzpostavljen resničen notranji trg.

6.12 Na koncu želi EESO izraziti svojo polno podporo vsem strateškim premislekom, navedenih v poglavju 9.2 sporočila.

V Bruslju, 17. oktobra 2013

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Henri MALOSSE

⁽²⁰⁾ Glej mnenje EESO o vesoljski industrijski politiki, september 2013.